

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи бакалавра **Гавриляк Юлії Олександрівни**

на тему: **Навчальні екскурсії як інструмент формування**

географічних знань і краєзнавчих компетенцій

учнів закладів середньої освіти

науковий керівник: к. геогр. н., доцент **Ключко Людмила Василівна**

Актуальність теми дослідження. Сучасний освітній процес орієнтований не лише на передачу знань, а й на формування компетентностей, що забезпечують всебічний та гармонійний розвиток особистості учня. Одним із найефективніших засобів формування географічних знань та краєзнавчих компетенцій є навчальні екскурсії, які поєднують теоретичне навчання з практичною діяльністю. Вони сприяють поглибленому розумінню природних, соціально-економічних та культурних процесів, що відбуваються у регіональному та глобальному вимірах.

Реформування освітньої системи України в межах Концепції «Нова українська школа» (НУШ) передбачає зміну підходів до навчання, акцентуючи увагу на практико-орієнтованому навчанні та компетентнісному підході. В умовах НУШ особливого значення набуває використання активних форм навчання, серед яких навчальні екскурсії є ключовим інструментом формування дослідницьких навичок, критичного мислення та екологічної свідомості.

Попри очевидні переваги навчальних екскурсій, у сучасній освітній практиці вони використовуються недостатньо. Причинами цього є відсутність достатньої кількості методичних рекомендацій, організаційні труднощі та недостатнє фінансування.

Аналіз досліджень та публікацій. Окремі питання розробки, організації та проведення географічних екскурсій були широко висвітлені у працях таких авторів, як Н. Побидайло, Л. Покась, Ю. Кірічук, які зосереджували увагу на екскурсіях з фізичної географії. Важливі роботи з економіко-географічних екскурсій представлені В. Грицевич та О. Поповою, а для вивчення геологічних аспектів та корисних копалин значним є внесок Т. Зав'ялової., Л. Даценко, Т. Сапун, О. Непші, В. Іванової та Г. Тамбовцева. Відзначаються також дослідження з геоморфологічних екскурсій, зокрема праці В. Булгакова та М. Баштової, які описують методи вивчення ландшафтних утворень і процесів.

Окремо слід відзначити роботи, що стосуються гідрологічних екскурсій, зокрема дослідження О. Браславської та О. Ситник, які аналізують екскурсії, спрямовані на вивчення водних ресурсів і гідрологічних явищ.

Крім того, значний внесок у розробку екологічних екскурсій зробили М. Білянська, Л. Бондаренко, О. Лазебна та Т. Кобенько, акцентуючи увагу на важливості екологічної освіти та охорони навколишнього середовища.

Цінними є також напрацювання М. Крачила, який докладно описав методику проведення учнівських географічних досліджень, які виконуються під час екскурсій. Його дослідження мають значення для практичного застосування методичних підходів в організації географічних екскурсій, а також для розвитку дослідницьких навичок у школярів, сприяючи глибшому розумінню вивчених тем та формуванню наукового світогляду.

Метою дослідження є обґрунтування значення навчальних екскурсій для формування географічних знань і краєзнавчих компетенцій учнів.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- проаналізувати теоретико-методичні основи навчальних екскурсій у географічній освіті;
- визначити їх класифікацію та особливості використання у навчальному процесі;
- оцінити ефективність навчальних екскурсій у формуванні географічних знань та краєзнавчих компетенцій учнів;
- розглянути модельні програми щодо використання екскурсій в освітньому процесі;
- розробити віртуальну екскурсію;
- окреслити проблеми і перспективи розвитку навчальних екскурсій у шкільній освіті;
- визначити роль навчальних екскурсій у формуванні екологічної та громадянської свідомості учнів.

Об'єктом дослідження є навчальні екскурсії як інструмент формування географічних знань та краєзнавчих компетенцій учнів.

Предметом дослідження є процес навчання географії в закладах середньої освіти та впровадження навчальних екскурсій.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі методи дослідження: теоретичні методи, такі як аналіз (для вивчення та розбору наукових джерел, теорій та концепцій щодо організації географічних екскурсій у освітньому процесі), синтез (об'єднання отриманих знань та ідей для створення цілісного розуміння процесу навчання за допомогою екскурсій), індукція (узагальнення конкретних фактів і спостережень щодо використання екскурсій у шкільному навчанні та пошук загальних закономірностей), дедукція (застосування загальних принципів до конкретних ситуацій, таких як специфіка проведення екскурсій для вивчення певних географічних аспектів), порівняння (порівняння різних підходів до

організації екскурсій в контексті географічної освіти, вивчення їх ефективності); серед спеціально-наукових методів: аналіз основних понять і термінів, тобто вивчення ключових термінів, пов'язаних з екскурсіями, географічною освітою та методикою викладання, контент-аналіз – дослідження наукових праць, педагогічних досліджень та методичних рекомендацій щодо використання екскурсій в навчальному процесі; емпіричні методи, що мають на меті узагальнення передового педагогічного досвіду, аналіз успішних практик викладання географії з використанням екскурсій в школах.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що нараховує 97 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок. Робота містить 15 рисунків та дві таблиці.

У першому розділі розглядаються теоретико-методичні основи навчальних екскурсій, їхня класифікація та методика проведення. У другому розділі аналізуються практичні аспекти організації навчальних екскурсій у сучасних школах та надається аналіз модельних програм щодо імплементації екскурсійної діяльності. Третій розділ присвячений методичній розробці віртуальної екскурсії для учнів 9 класу, окреслення проблем та перспектив застосування екскурсій в освітньому процесі.

Ключові слова: екскурсії, навчальні екскурсії, географія, географічна освіта, красзнавчі компетенції, Нова українська школа (НУШ), віртуальна екскурсія, інтегроване навчання